

BATAİLLECI YASA VE GENEL EKONOMİDEN DERRIDACI YAPIBOZUMA*

Özlem DERİN**

ÖZ

Georges Bataille'ın kullandığı genel ekonomi kavramının ele alınacağı metin kutsal ve profan alanları ayıran ekonomi bağlarını incelemektedir. Kısıtlı ekonomi karşısında genel ekonomiyi savunun Bataille aşırılıklara yönelmekte ve bu ihlal durumunu doğurmaktadır. İhlal ile yasa ilişkisi incelenirken, Derridacı yapıbozumla karşılaştırmalı bir okuma yapılacaktır. Bu noktada yapıbozum ve différance kavramlarının, genel ekonomi, egemenlik ve kurban ile olan ilişkisi üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Bataille, Genel Ekonomi, Yapıbozum, Différance, İhlal, Yasa.

FROM BATAILLEAN LAW AND GENERAL ECONOMY TO DERRIDAN DECONSTRUCTION

ABSTRACT

The text, in which Georges Bataille's general economy concept will be analyzed; shows economic ties that divide profane and sacred. Bataille takes the general economy in front of the limited one, tends to excess and this rises the transgression. Transgression depends on the daily processes excess and, it becomes the excess of the law for Bataille. In the text, when the relations are going to be analyzed between transgression and law, the reference point will be Derridan deconstruction. At this point, the matter will be the relation of the deconstruction and différance concepts with sovereignty and sacrifice.

Keywords: Bataille, General Economy, Deconstruction, Différance, Transgression, Law.

---

* Makale Eylül 2019 itibariyle, İstanbul Üniversitesi'nde Doç Dr. M. Ertan Kardeş danışmanlığında sunumu yapıp kabul edilen, "Collège de Sociologie ve Bataille'da İhlal Kavramı" başlıklı doktora tezi temel alınarak düzenlenmiştir.

** Dr.

FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi) FLSF (Journal of Philosophy and Social Sciences)
2019 Güz, sayı: 28, ss. 151-168 Fall 2019, issue: 28, pp.: 151-168
Makalenin geliş tarihi: 08.10.2019 Submission Date: 8 October 2019
Makalenin kabul tarihi: 20.11.2019 Approval Date: 20 November 2019
Web: <https://dergipark.org.tr/pub/flsf> ISSN 2618-5784

Bütün toplumsal sistemler kurulma, büyüme ve gelişme düzleminde kendilerini ortaya koymaktadır. Her canlı toplumsal alanın bilincine sahiptir ve söylemsel olarak da bu arka planla hareket etmektedir. Kendi haklarından vazgeçerek belli bir topluluk olma durumunu kabullenen bireylerin, yapmalarının engellendiği ya da uyum sağlamalarının beklendiği yaşam biçimi zamanla ortaya koyduğu baskı ve yükü arttırmaktadır. Bataille'in üzerinde durduğu tabu toplumsal alanın sınırlandırıcı ve yasaya itaati öngören alanı yasanın-dışında olandan ayırmaktadır. Böylelikle Bataille'in "*de l'énergie excédante*" - enerji fazlası dediği form açığa çıkmaktadır.

Bataille toplumsal tarihi ve yasalılığı, göz önüne aldığı Marksist bir yorumla kendine içkin olana yabancılaşmayı¹ ortaya koymaktadır; bu otomatikleşmiş, düzene ayak uydurmuş ve sürekli olarak kendini tekrarlayan bir olgu ve edim alanını nitelendirmektedir. Marksist düşünceden özellikle "insanın metalaşması/şeyleşmesi"² halini alan Bataille yabancılaşmayı da, dışkılama -dışarı atma- kendinden uzaklaştırma kökeninde ortaya koymaktadır. Bataille'in toplumu steril olanla bağdaştırdığı ve dışkılama her zaman toplumun dışında olan bir şey olarak ele aldığı görülmektedir. Bu bağlamda üretimin sürekli ve faydaya tabi kılınması, emek ve bedenin otomatikleşmesi ve sterilleşmesi, gündelik hayatın bütün pislik ya da aykırı/sapkın olan eylemlerinden arınması -kısaca itici ve iğrenç olanın ortaya çıkışındaki sınır belirlenimini ve bedenin ehlileştirilmesini getirmektedir. Burada söz konusu olan yaşamın dışkılanarak üretime dayanan düzenden uzaklaştırılması ve aynı zamanda bedenlerin de belli normlara uydurularak uygun olmayanların yine aynı biçimde dışsallaştırılmasıdır.

Sınırlı ve emek gözetin, faydayı temel alan "kısıtlı ekonomi"nin aksine Bataille "genel ekonomi"yi³ savunmaktadır. Klasik ekonomi olgusal bir

¹ "Emeğin ürettiği nesne, onun ürünü, yabancı bir varlık olarak, üreticiden bağımsız bir erk olarak, ona karşı koyar. Emek ürünü, bir nesne içinde saptanmış, bir nesne içinde somutlaşmış emektir, emeğin nesnelleşmesidir. Emeğin edimleşmesi, onun nesnelleştirilmesidir. İktisat aşamasında emeğin bu edimleşmesi, işçi için kendi gerçekliğinin yitirilmesi olarak, nesnelleşme nesnenin yitirilmesi ya da nesneye kölelik olarak, sahiplenme yabancılaşma, yoksunlaşma olarak görülür." **Marx, Karl. 1844 El Yazmaları, Ekonomi Politik ve Felsefe, çev. Kenan Somer, Sol Yayınları, Ankara, 2005. s. 140.**

² "Emek ürünlerine meta damgasını vuran ve dolayısıyla meta dolaşımı için gerekli olan biçimler, insanların, bu biçimlerin, onların gözünde zaten değişmezlik kazanmış olan tarihsel karakterleri hakkında değilse de içerikleri hakkında bir açıklığa kavuşmaya kalkışmasından önce, toplumsal yaşamın fiziksel biçimlerinin kararlılığını kazanmış bulunur" Karl Marks, **Kapital I**, çev. Mehmet Selik -Nail Satlıgan, Yordam, İstanbul, 2011, s. 85.

³ "Genel ekonominin teşhiri umumi meselelere keskin bir müdahaleyi ima etmektedir; ancak her şeyden önce ve daha derin bir biçimde, amacı bilinçte yer almak, insanın tarihsel formlara bağlı olarak apaçık bir görüş dahilinde nihayet başardığı kendilik-

durumun ürünü ve kısıtlı bir yapılanma sunarken genel ekonomi bütün enerjiyi ve varoluşu ele almaktadır.

Bataille insanın özerk olmasını yaşamda sürekli olarak bir çaba içinde olmasına yeğlemektedir. En önemli mesele temel olarak yaşamayı ve nefes almayı sürdürebilmektir. Bataille hiçbir zaman güvence altına alınmış bir yaşamı, geleceğe yatırım yapmayı savunmamaktadır. Ona göre şimdide tüketilen enerji ve şimdiki odağa alarak yaşamak en doğru olanıdır. Bu, toplumda yerleşik olan düzen ve düşünceye ister istemez karşıt bir tutum geliştirmek olacaktır. Zira burada üretime ya da faydaya yabancılaşma söz konusudur. Bataille'in egemen insanı⁴ çalışarak ya da üreterek toplumu beslediğinin, geliştirdiğinin ve ilerlettiğinin bilincine zaten sahip olduğundan aylaklığı seçmekte ve herhangi bir ilerlemeci hareketi reddetmektedir. Bu profan ya da gündelik alandır ve Bataille'in gözettiği bu alanın ihlalidir.

İhlalin kendisini gösterdiği toplum-dışı sarsılma anları olan savaş, kurban, yıkım, festival gibi durumlar; fazlalığın, aşırılığın, sınırları aşan her şeyin karşılığı olan bu yaklaşımlar aslında genel ekonominin alanını teşkil etmektedir. Kısaca genel ekonomi kısıtlı ekonominin dışında kalan her şeyin karşılığı olarak kendisini göstermektedir. Bir yandan çekici olan şeyleri toplarken diğer yandan da tiksindirici ve iğrenç olanları barındırmaktadır. Bataille düşüncesini takip ettiğimizde görürüz ki onun tiksindiği şey asıl olarak yaşamın ve ölümün ayrıştığı profan (gündelik yaşam) anlayışın saplantılı hale gelmesi ve kutsalın kapı dışarı edilmesidir. Yaşamın ölümle olan sıkı bağları burada ortaya konmaktadır, ancak; profan alan ne denli yaşamı kutsuyor gibi görünse de kutsal alan da o denli ölümü ortaya koymaktadır. Bataille'in savunduğu şey birinin diğeriyle olan ayrılmazlığını yansıtabilmektedir.

Bu alanlar arasındaki gerilimli geçişin temeli olan enerji fazlasını Bataille *Lanetli Pay* olarak nitelendirmektedir. Toplum içinde varolmaya devam eden insan, üretim sürecinin baskısı ve yabancılaşma ile her an profan yasaları çiğneme noktasına gelebilmektedir. Kısıtlı ekonomi olarak nitelenen profan yaşamda yarar gözetilerek devam ettirilen faydacı işleyiş, aslında kökenlerini genel ekonomiden almaktadır. Genel ekonomi kısıtlı ekonominin imkan dahilinde olmasının yanı sıra, imkan dışı olmasının da esaslı ilkesini

---

bilincinin başında görünen şeydir." Georges Bataille; *The Accursed Share*; Volume II & III, çev. Robert Hurley; Zone Books, 1993, p. 41.

⁴ Egemen "insan, kendi meydan okuyuşunun en kötü sonuçlarını bile dürüstçe kabullenir. Hatta kimi kez bu sonuçlara karşı koymak zorunda kalır. Lanetli yan, oyundur, rastlantıdır, tehlikedir... Egemenliktir ve egemenliğin kefareti ödenmelidir... Kefaret ödendiğine göre, hayatı hiçe sayan gülümseyişler boy göstermelidir." Georges Bataille, *Edebiyat ve Kötülük*, çev. Ayşegül Sönmezay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1997, s. 26.

oluşturmaktadır. Bataille'ın Marks'la kesiştiği nokta kendisini bu alanda açığa çıkarmaktadır. Özellikle Marksçı ekonomi-politiğin insanı yalnızca işle tanımlaması söz konusu hale geldiğinde, kaçış anlarının ve boş anların önemi kendisini açıkça göstermeye başlamaktadır. Marks bunu şöyle ifade etmektedir;

Ekonomi politik işçiyi ancak iş hayvanı olarak, en zorunlu dirimsel gereksinmelere indirgenmiş bir hayvan olarak tanır. Bir halk entelektüel bakımdan daha özgür bir biçimde gelişebilmek için, artık fizik gereksinmelerinin köleliğinden kurtulmalıdır, artık kendi gövdesinin kölesi olmamalıdır: Öyleyse ona her şeyden önce entelektüel bakımdan yaratabilmesi ve tinsel sevinçleri tadabilmesi için zaman kalmalıdır.⁵

Ancak toplumsal üretim temeli bunun oldukça uzağındadır. Özellikle ürünle kendini bir bütün saymaya başlayan insan bir metaya dönüşmekte; artık kendisi düşünsel ve fiziksel bakımından onun yansıması olmaktan kaçamamaktadır. Marks da *1844 El Yazmaları*'nda bunu ortaya koymaktadır;

Üretim, insanı sadece meta, insanal meta, meta olarak belirlenmiş insan olarak yaratmakla kalmaz, onu, bu tanım uyarınca, fizik bakımdan olduğu kadar entelektüel bakımdan da insanlıktan uzaklaştırılmış bir varlık olarak da üretir... Ürünü, kendinin bilinci ve kendine özgü etkinlik ile bezenmiş metadır... insanal meta...⁶

Marks'ın insanı ürettiği şeye yabancılaşmakta değildir. Söz konusu yabancılaşma kendisine yabancılaşma ve kendini artık üretim nesnesinde tanımlamadır. Batailleci yabancılaşma ise üretime ve ürüne yabancılaşarak, tüketimi güdülemektedir. Bireysel ayrılıklara ya da farklılıklara yer yoktur. Bataille'a göre,

Üretim toplumsal homojenliğin temelidir. Homojen toplum üretici toplumdur, yani faydalı toplumdur. Her faydasız öge dışlanmaktadır, bu toplumun her alanında olmasa da, homojen olan kısmında böyledir. Faydalı eylem bir diğer faydalı eylemle ortak ölçüde sahiptir, ancak bu kendisi için bir eylemle gerçekleşmeyecek bir olgudur.⁷

⁵ Karl Marks; *1844 El Yazmaları, El Yazmaları Ekonomi Politik ve Felsefe*; çev. Murat Belge; Birikim Kitapları, İstanbul 2018, s. 23.

⁶ A.g.e. s. 77-8.

⁷ Georges Bataille; *The Psychological Structure of Facism*; trans. Carl R. Lovitt; New German Critique, No. 16, 1979, p. 65.

Marksist bakış açısında yabancılaşan insan için artık her şey “toplumsal” düzlem içinde yer almaya başlamaktadır. Bu noktada söz konusu bireyin her edimi, duygusu, nesnesi ve üretimi artık “insansal” yani toplumun ve yasanın arzusu uyarınca yeniden düzenlenmektedir. Bu insanların ürettikleri nesne ile olan ilişkileri, nesne için olsa da, nesnenin kendisi bireysel düzlemde değil, toplumsal alanda durmaktadır.⁸ Kişinin özünü, düşüncesini ve fiziksel gücünü kattığı nesne onun parçalarını kendi bünyesinde eriterek, insansal/toplumsal bir kabulün ürünü haline gelmekte ve kişisel olan her şeyi kendi içinde özümseyerek eritmektedir. Yabancılaşma da kendisini özellikle öteki insanlarla olan ilişkide göstermektedir ki, bu noktada da kendilik durumu hâlihazırda ortadan kalkmış bulunup yine genel çıkarların gözetildiği bir yığın yaklaşımı benimsenmektedir. Böylelikle ortaya konan iletişim esasen ortak bir zeminde yer almakta ve amaçsal bir tamamlanmışlıkla aynı düzlemde hareket etmektedir. Oysa Bataille için esaslı iletişim her zaman eksik olan bir şeyi içermelidir. “İletişim’in içinde bulunduğu durum bir tamamlanmışlıktan çok tamamlanmamışlık, yara bere içindelik, sefilliktir. İletişim bir tamamlanma değildir.”⁹ Burada nesnelere ve özneler arasındaki bilme/bilinme, ya da özneler arasında birbirini bilme doyumunu gözetilmemektedir. Bataille şunu ortaya koymaktadır; “Entelektüel doyum ve esrik neşe hareketi arasında bulduğum tesadüf evrenin tamamlanmamışlığının temsili aracılığıyla. Bilinen nesne ve bilen özne arasındaki farkı bastırmaya yönelik Hegelci işleyişle ilgilenmiyorum.”¹⁰

---

⁸Gündelik hayat “Öncelikle zamanın ve mekânın, beden, yaşamsal kendiliğindenliğin ve “doğa”nın belirli bir şekilde sahiplenilmesiyle tanımlanır. Bu sahiplenme, sahiplenmemeye [desappropriation] ya da dışsal-sahiplenmeye [ex-propriation] (yabancılaşmaya) meyillidir ki, bunun tarihsel, ekonomik, politik, ideolojik neden ve gerekçeleri bilgiyle keşfedilir. Yine de gündelik hayat, hem zihinsel zaman ve mekândan hem de doğal zaman ve mekândan farklı bir zaman ve mekân içinde cereyan edip oluşur... gündelik hayat, çeşitli faaliyetleri kapsayan bütünlüğün içinde, yani üretim tarzının içinde ele alınarak kavranabilir; üretim tarzı, çok sayıda faaliyetin dışında ya da üzerinde değil, hem bu faaliyetler dolayısıyla hem de gündelik hayatın içinde gerçekleşen şey olarak kavranır. Dolayısıyla, gündelik hayat üretim tarzının ürünüdür... gündelik hayatın karmaşıklığı doğrusal bir sürece -ister tarihsel olsun, ister felsefi, ekonomik ya da toplumsal- atfedilemez. Bu karmaşıklık çok sayıda iç içe geçişin sonucudur; “insan” denen toplumsal varlığın “gerçekleşmesi” işbölümü, toplumsal sınıflar, ideolojiler ve “değerler”, baskı ve bastırmalar gibi çok sayıda nedene bağlı olan değişim ve yabancılaşmalarla engellenmiş olur.” Henri Lefebvre; *Gündelik Hayatın Eleştirisi III Moderniteden Modernizme (Gündelik Hayatın Meta-Felsefesi)*; çev. Işık Ergüden; Sel, İstanbul, 2010, s. 17-20.

⁹ Georges Bataille; *Friendship*; trans. Hager Weslati; Parallax, vol. 7, no. 1, 2001, p. 7.

¹⁰ Ag.m. p. 5.

Bataille'ın bu deyiminden anlaşılacağı gibi onun iletişiminin temelinde yatan şey bir köle-efendi diyalektiğinde¹¹ gözetilen tanınma ilişkisi değildir. Hegel iletişimi efendiye hizmet eden kölenin ve köleye emir veren efendinin birbirini eşit biçimde tanınmasıyla tanımlamaktadır. Oysa burada, Mauss'un birbirine üstünlük kurma gayesi güderek, hep daha gösterişli hediyelerle birbirini alt etme durumuna vurgu yapan armağan teorisi ön plana çıkmaktadır. İletişimin temel noktasında alışveriş vardır. Özellikle Mauss'un armağan teorisini¹² göz önünde bulundurduğumuzda bu oldukça açıktır. Bataille, Marcel Mauss'un düşüncesini ele alırken bunun bencil bir eylemlilik alanı ortaya koyduğunun farkındadır. Toplumsal bir kabulün aranması, hatta bilinirlik kazanmak gibi bir görünüme sahip olan armağan alışverişi esasen bir zenginlik gösterisi ve üstünlük yarışından başka bir şeye gönderme yapmamaktadır. Tam da bu nedenle Marksist üretim ya da Hegelci dönüşüm burada yer almamaktadır.¹³ Aksine tüketimin, iletişimde kendi farklarını ortaya koymanın ve çatışmanın asli göstergesi halini alan bir kaotik yaklaşım meydana çıkmaktadır. Bu noktada artık herhangi bir fayda söz konusu değildir, birey kendi sonunu getiren bir tüketime atılmaktadır. Baudrillard için,

156

¹¹ "Efendi salt kendi-için- varlıktır, ve bu onun için özselidir; o arı olumsuz güçtür ki onun için şey bir hiçtir, ve öyleyse o bu ilişkideki arı, özsel eylemdir; oysa Köle arı olmayan, özsel olmayan eylemdir. Ama asıl tanınma için şu kıpı eksiktir: Efendi ötekine karşı yaptığını kendi kendisine karşı da yapmalı, ve Köle kendisine karşı yaptığını ötekine karşı da yapmalıdır. Böylelikle tek yanlı ve eşitsiz bir tanınma ortaya çıkmaktadır... Karşısına çıkan bağımsız bir bilinç değil, ama tersine bağımlı bir bilinçtir; bu yüzden kendi-için-olmaktan kendi gerçekliği olarak pekin değildir; tersine, gerçekliği ahlında özsel olmayan bilinç ve bunun özsel olmayan eylemidir." Hegel; *Tinin Görüngübilimi*; çev. Aziz Yardımlı; İdea, İstanbul, 1986, s. 130.

¹² Mauss tüketimi; "hediye sisteminin vahşi bir tür ürünü" olarak tanımlar. Rakipler diğerini ezip geçmek için ne gerekiyorsa yapmaya hazırdır. Mauss şuna dikkat çeker, 'bazı belirlenmiş tüketim biçimlerinde sahip olunan her şey harcanmalıdır, hiçbir şey geride bırakılmamalıdır'. Rekabet tümüyle yok edici bir şekilde kızıştığında, rakiplerini geride bırakmak için hiçbir kural tanınmaz. Tüketim eşzamanlı olarak hem savaş hem de oyun olarak karşımıza çıkmaktadır. Mauss, buna "mülk savaşı" ve "armağanların savaşı" demektedir". Marcel Mauss; *The Gift. The form and reason for exchange in archaic societies*; translated by W.D. Walls; London and New York: Routledge, 2008, pp. 47-50.

¹³ "Kabul etme, sıradan edimlere -alım satım, tüketim, çeşitli faaliyetler- rıza göstermekten daha fazlasını gerektirir. Bir "konsensüs" gerekir: Toplumun, üretim tarzının, tek kelimeyle (bir) bütünlüğün kabulü. Böylece bu üretim tarzından çıkmayı istememeye, bu olasılığı tasavvur, hatta tahayyül etmemeye mahkûm kılarız kendimizi." Henri Lefebvre; *Gündelik Hayatın Eleştirisi III Moderniteden Modernizme (Gündelik Hayatın Meta-Felsefesi)*; çev. Işık Ergüden; Sel, İstanbul, 2010, s. 7. Oysa Bataille ne Hegelci anlamda kölenin dönüştürdüğü toplumsal nesne ve rollerin, ne de Marks'ın eleştirdiği kendini yalnızca işle tanımlayarak ortak konsensusa hitap eden insanın peşindedir. Onun için temel olan özgür, başkaldıran, toplum tarafından dışlanmayı göze almış ve hesapsız bir harcama içinde olan bireydir. Kendini toplumsal anlamda bir yitime ve yokluğa sürüklemektedir.

Başlangıçtan itibaren, Bataille'ın düşüncesi (esasen değişen-değerle kendini düzenleyen) uyumlu politik ekonomiye, ekonominin metafiziksel ilkesine: faydaya saldırmaktadır. Fayda kendi köklerinde amaçlanmaktadır -görünen o ki sermayenin pozitif ilkesi: birikim, yatırım vs.- aslında, iktidarsızlık ilkesi, bütünlüklü bir yayılım yetersizliğidir ki daha önce varolan bütün toplumlar bütün olanaklı egemenlik hallerine kapalı olan insanlığı kesintiye uğratan bu inanılmaz eksiklik halini nasıl oluşturacağını bilmektedir.¹⁴

Fayda temasına yapılan saldırı özellikle önemlidir. Zira diyalektik yapı gözden geçirildiğinde gerek Hegel'in diyalektik yapısında ön plana çıkan köle ve efendinin konumu olsun, gerek Marksist yapıda kendini yabancılaşma ile ortaya koyan işçi söz konusu olsun, kısıtlanmış ekonomi olarak tanımladığımız profan alanın yaşam biçimi, üretici formu göz ardı edememektedir. "Efendinin olumsuzluğunun 'muhafaza edilmesi' ve 'üstesinden gelinmesi' 'kısıtlanmış ekonomi'yi tanımlar, bu ekonomi anlamın üretilmesine, her şeyi üretici bir forma, mülke dönüşmesiyle sınırlanmıştır."¹⁵ Köle ve efendinin varlık zemini birbirini destekleyen ve kışkırtan yapılanmalar sunmaktadır. Efendinin olumsuzluğu kölenin emeğinin olumlanmasını getirmekte ve bunu güçlendirmektedir. Ancak bu noktadaki yabancılaşmayı, yani emeğin olumsuz yönünü, çalışmanın getirdiği kısıtlamayı ve enerji fazlasını da yok saymaktadır. Marks'a göre,

Hegel, modern ekonomi politiğin bakış açısında yer alır. O emeği öz olarak, insanın doğruluğu gösterilmiş özü olarak kavrar; emeğin sadece olumlu yönünü görür ve olumsuz yönünü görmez. Emek, insanın, yabancılaşma içinde ya da yabancılaşmış insan olarak, kendisi için oluşudur. Hegel'in bildiği ve kabul ettiği tek emek, tinin soyut emeğidir.¹⁶

Hegel felsefesi kısıtlanmış ekonominin tam karşılığı olarak kendisini göstermektedir. Olumsuzlayıcı tavır bir yasaktan diğerine geçmeyi temellendirmektedir. Sürekli bir üretim ve dönüştürme durumu olduğundan

¹⁴ Baudrillard; *When Bataille Attacked the Metaphysical Principle of Economy*; trans. Stuart Kendall; Scapegoat, 2013, p.45.

¹⁵ Ryan Krahn; *Aufhebung and Negativity: A Hegelianism Without Transcendence, Cosmos and History: The Journal of Natural and Social Philosophy*, vol. 7, no. 1, 2011, p. 144.

¹⁶ Karl Marks; *1844 El Yazmaları, El Yazmaları Ekonomi Politik ve Felsefe*, çev. Murat Belge, Birikim Kitapları, İstanbul, 2018, s. 140.

köle aslında aynı eylemi sürdürmeye her an devam eden kişi olarak açığa çıkmaktadır. Asla boş zaman ya da aylıklıkla ilişkilendirilemeyecek olandır. Derrida'ya göre efendi kendi olma, kendini tanıma ve kendi olarak tanınma gücüne sahiptir. Bu bakımdan efendi kendisini doğrulayabilme, doğrulatabilme, karşısındaki tarafından tanınabilme yetisini taşımaktadır. Burada söz konusu olan artık bir sadakat eylemidir. "Sadakat çağrısı şunu demekle eşdeğerdir 'bana inanmalısın çünkü bana inanman gerek'." ¹⁷ Bu tam anlamıyla toplumsal/profan alanın yansımasıdır. Zira toplumsal düzen itaat – egemenlik, yasayı oluşturma – yasaya uyma gibi karşıtlık çiftleri üzerinden oluşturulmaktadır. Bu nedenle burada efendiliğin egemenliği, insani olanın ve başkası üzerinde hükmetmenin önemi ortaya çıkmaktadır.

Diğer yandan Bataille'in üzerinde durduğu egemenlik efendilikten farklı olarak her an ihlal durumunu gerektirdiğinden imkansıza işaret etmektedir. Onunki kayıp, çıkarıcı olmayan bir durumdur. Her an tehdit altındadır ve her an yitirme riskiyle iç içedir. Pawlett'in ifadesine göre,

Toplumsal düzen aslında karşıtlıklar üzerine kurulur – daha doğrusu, ikili ilişkileri ihlal etmek üzerine. Egemenin konumu imkansızdır; kurbanvaridir ve aynı zamanda bu egemenliğin 'ihaneti'dir, ki burada egemenliği somutlaştırmaya çalışan kişi her zaman eksik kalacaktır ve aynı zamanda fayda ve amaç peşine düşecektir. Oldukça sıkı bağlar kurduğu, kutsalın havailiği gibi, egemenlik her zaman uzlaşma süreci içindedir, indirgenmiştir ve 'görünür biçimde kayıp' olan bir süreç içindedir. ¹⁸

Zira egemenlik ölüm korkusunun sınırlarını kabul etmeyi reddetmekte ancak bu reddediş kendi varlığını tehlikeye atma gibi, efendiliğe işaret eden bir durum üzerinden olmamaktadır. Egemenlik kurban etmeyi, öldürmeyi içermektedir. Öldürme karşıtı yasaklama doğrultusunda, apaçık biçimde kendisini sergileyen ihlal halidir. Ölüm tehlikesine karşı doğrudan bir çağrı niteliği taşıyan bu yaklaşım, hem profan hem kutsal olanın sınırlarını aşındırmaktadır. "Bataille'a göre 'egemenlik' kurban etme törenine dayanmamaktadır. 'Egemenlik' her şeyden önce, düşünce ve akıl yaşama bağlı olduğunda elde edinilebilir – onlar çalışma düzenine aittirler. İkincisi, kurban etme ritüelinin güzelliği ile kendi içinde sahip olmadığı gücü ortaya çıkarmasıyladır." ¹⁹ Zira kurban etme iyileştirici bir etki göstermekte gibi

¹⁷ Patrick McLane; *Sovereignty without Mastery, Societies*, 3, 2013, p. 3.

¹⁸ William Pawlett; *Georges Bataille The sacred and society*; Routledge, NY, 2016, p. 99.

¹⁹ *Hegel After Derrida*; edit. Stuart Barnett; Routledge, NY, 2001, p. 231.

görünse de, toplumun onu algılama biçimi bu formdadır. Kurban egemenliği açığa çıkarmaktadır.²⁰

Bataille, kurban etmede herhangi bir deva ya da rahatlama, herhangi bir fayda ekonomisi, herhangi bir bağışıklık kazanma durumu olmaksızın bir kopuş bulmaktadır. Bataille için bu, ölçülemez, bilinmez, hatta imkansız olana dokunduğu yerde düşüncenin nihai ölçütüdür. Bu Bataille'in "sınırlanmış" ekonomiye, ekonominin bütün aksiyomlarına karşıt kıldığı, "genel ekonomi"dir. "Genel ekonomi genelleştirilmiş ekonomidir, bilinmez ya da yalın formdaki kurban etmenin tam anlamıyla karşıtlığın mantığını bozan şeye dönüştüğü ve ölümün 'saf hediyesi'ne erişerek sona ulaştığı yerde, kendisini 'olumsuzun gücü'nden mahrum edilmiş - eksik bırakılmış - bulmaktadır. Bataille'da, kurban etme bir ihlal figürüdür."²¹ Aynı zamanda kurban, toplumsal olanın devamlılığını sağlayan kurucu an olarak da halen varlığını sürdürmektedir.

Kurban etme ve ölümlerle, gülme ve esrimeyle ortaya çıkan egemenlik esas olarak bilinmezle olan ilişkisi içinde imkansızla uzanmaktadır. Egemenlik anlamla olan yitlik ilişkisi içinde imkansızın konuşulamazlığı ve ifade edilemezliği içindedir. Nesnelere yıkımıyla ya da yokluğuyla ilişkilendirilmektedir, bu bakımdan ölümün kendisiyle de ilişkilidir. Genel ekonominin bağdaştığı enerji fazlası ancak kesin bir amaca hizmet etmediğinde ortadan kaldırılabilecektir; temel olarak bu tüketim ya da enerji harcama meselesi bir anlama dayanmamalıdır. Genel ekonomi ile yakın bağlar kuran egemenlik tam anlamıyla faydasız ve anlamsız bir kayıp durumunu ortaya koymaktadır. "Egemenlik aynı genel ekonomi gibi esas olarak anlamın yitiminin tam karşılığı değildir, 'anlam kaybıyla kurulan ilişki'dir. Anlam sorusunu ortaya koymaktadır. Bilinmezliği tanımlamamaktadır, yalnızca bilinmezliği etkilediğinden, imkansızdır. 'Neticede, etkilerinden bahsederken, bilinmez olandan bahsetmek imkansız olacaktır.'" ²² Burada söz konusu olan hiçliğin kendisinden çok, anlamsız ve imkansız olanla kurulan ilişkinin kendisidir. Bu bakımdan akılcı ve hesaplamalara dayanan, yasa ile kontrol altında tutulan her şey bu noktada bir çözümlenme yaşamakta ve askıya alınmaktadır. Derrida profan alanda görülen kurban durumu için şunları ifade etmektedir,

Yasaya koşulsuz saygı aynı zamanda her zaman kendini kurban etmek anlamına gelen kurban etmeyi dikte etmektedir... Kant'a

²⁰ "Kurban, anlamlı bir edim bağlamında otonom bir varolma tarzıdır, egemenliktir." Bataille, G. -Strauss J., "Hegel, Death and Sacrifice", *Yale French Studies*, No. 78, 1990, p. 25.

²¹ Special Issue on Derrida and French Hegelianism; *The New Centennial Review*; Vol. 15, 2015, p. 187.

²² Derrida; *Writing and Difference*; trans. Alan Bass; Routledge, London, 1978, p. 342.

göre ahlak yasasının koşulsuzluğu kendini-sınırlamada, kendini tutkularına, çıkarlarına, eğilim ve güdülerine karşı sınırlamada deneyimlenen şiddeti dikte etmektedir. Ancak pratik bir güdü, aynı zamanda içgüdüsel de olan bir motivasyonla kurban etmeye yönelindiğinde, içgüdü saf ya da pratik de olsa, ahlak yasasına olan saygı onun hassas bir bildirimine haline gelmektedir.²³

Yalnızca profan alan içerisindeyken birlikte yaşama güdüsünü tetikleyen kurban etme, doğal bir güdüdür ve toplum içinde yapılması uygun görülmeyen tabulardan²⁴ sıyrılmayı içermektedir. Vazgeçiş anlamında bazı nitelikleri yok saymak uyumlu yaşamın, itaatin ve yasanın uygulanmasının en kökensel koşulunu sunmaktadır. Yasanın tarihi her ne kadar farklı bir tablo ortaya koyuyor gibi görünse de, yasanın temeli ve varoluşu tekrarlara dayanan bir temsildir. Yasanın gelişimsel süreçleri incelendiğinde bu noktada gözlemlenen şey olgusal, tarihsel ve politik bağlamlarda tekrar tekrar okunan ve her zaman yeni bir yorumla yeni bir form kazanan bir düzenleme durumundan ötesi değildir. Yasal elementler geliştirilmekte ve her gelişim ayrı bir ürünmüş gibi ortaya konulmaktadır. Temelde “yasal bir metnin anlamı yazarının verdiği anlamdır, metinsel olarak değişmez olan bu yazım yeni olgusal durumlar ya da bağlamlarda takdim edilmektedir.”²⁵ Kısaca, yasayı yazan ya da düzenleyen kişi her kimse, yasa onun kendi verdiği anlam üzerinden şekillenmektedir. Daha sonra her okuyanın ya da yasa içine doğan her bireyin/vatandaşın bu yasayı yorumlama ve kendi üzerinden tasarılma imkanı doğmakta ve bu bakımdan formel olarak değişken görünen bir yapılanma ve toplum içerisinde farklılaşmalar sezilmektedir. Ancak içi her neyle ve her ne şekilde doldurulursa doldurulsun kavramsal çatının değişmemesi ortak dil ve ortak düşünce algısını getirmektedir. Bu bağlamda, “yazarın niyeti kontrol edilemez, ancak daha sonra metni okuyanın çıkarsadıkları anlam kontrol edilebilir. Zira bu okunan metindir, yazıldığı gibi değildir ve yasa haline gelen de tam olarak budur... Bu nedenle Yasanın Kaidesi metnin kaidesini esas almaktadır, onu yaratan kişininkini değil.”²⁶ Böylelikle yasanın kavramsal olarak aynı perspektife hizmet ettiği, ancak içinin yorumlamalara istinaden farklı biçimlerde doldurulduğu açık bir

²³ Jacques Derrida; *The Gift of Death*; trans. David Wills; The University Of Chicago Press, London, 1995, p. 93.

²⁴ “Kutsal ve yasaklı olan aynı şeydir, kutsal olana yalnızca tabuların şiddetle yok edilmesi sonucunda ulaşılabilir.” Georges Bataille, *Erotism Death & Sensuality*, trans. Mary Dalwood, City Light Books, San Francisco, 1986, p. 126.

²⁵ Jack M. Balkin; Deconstructive Practice and Legal Theory; *Faculty Scholarship Series*; Paper 291, 1987, p. 43.

²⁶ A.g.m. p. 44.

formda vurgulanmış olmaktadır. Burada artık insanlar arasındaki etkileşim süreçleri önem kazanmaktadır. Zira yasa insani iletişimin temel kurucu etmenlerinin sınırlandırıldığı ve hatta belirlendiği genel aracılığı temsil etmektedir. Bu Mauss'un armağan teorisinde görüldüğü gibi artık toplumsal anlamda ortaya çıkan alışverişler ve üstünlük kurma eğilimiyle desteklenmektedir. Böylelikle bu, kısıtlı ekonomi ve genel ekonomi arasındaki sınırdaki sınırdaki uygulanan bir eylemselliği doğurmaktadır. Yani, üretimin yabancılaştırdığı insanların kendilerini tüketimle ortaya koymaya çalıştığı dizgeyi nitelendirmektedir. Aydemir'e göre,

Tüketimin iki ilkesi ekonomik düzenlerle denetlenmektedir: "kısıtlanmış" ekonomi kıtlık ve ölçülü tüketime dayanmaktadır ve "genel" ekonomi ise aşırılık ve israfa. Bu iki düzen arasındaki hiyerarşi karmaşık olsa da açıktır: ikincisi ilki çerçevelemekte, öncelemekte ve ona müdahale etmektedir. Genel ekonomi kısıtlanmış ekonomiyi çerçevelemektedir, çünkü o diğerini kapsamaktadır. Aynı zamanda ilki ikinciyi, şölen gibi israf ritüelleri ve olağanüstü kurban ritüellerini barındıran "ilkel" toplumlarda öncelemektedir, böylece faydacı üretimin "ikincil" ya da "türetilmiş" olduğu söylenebilmektedir.²⁷

Buradan da açıkça anlaşılmalıdır ki profan alanda hüküm süren kısıtlanmış ekonominin kökeni; aşırılık ve harcamaya dayanan, festivalvari bir şölenin alanına, kutsalın ya da genel ekonominin alanına dayanmaktadır. Kutsalın ya da genel ekonominin alanı belirsizlikler üzerine kurulmaktadır. Ancak bu belirsizlikler genel ekonominin kapsamıyla ilgili değildir. Bu kapsam zaten yasa ve toplum tarafından reddedilenleri içermektedir. Buradaki belirsizlik ihlal anı ve edimini kapsamaktadır. Potlaç ya da şölenle, israf ve tüketimle, aşırı harcama ya da kişiler arası alışverişte ortaya çıkan üstünlük savaşının getirdiği savurganlıkla, kutsal olan profanın alanına girmektedir; genel ekonomi kısıtlı ekonominin alanını ihlal etmektedir.²⁸ Bu artık lanetli ve sınırları ortadan kaldıran bir yaklaşım yaratmaktadır. Bu

²⁷ Murat Aydemir; *Images of Bliss Ejaculation, Masculinity and Bliss*; University of Minnesota Press, 2007, p. 218.

²⁸ "Kısıtlı ekonomiler sınırları ve kısıtlamaları kaldırılmadan işlevsel hale gelemez ve herhangi bir özgün sistemdeki bu kısıtlamalar her zaman aşılacak ve belirsizlikler içeri sızacaktır. Aslında, kısıtlama ya da sınırların kendileri bu sınırı "aşmak"la ortaya konur. Kısıtlı ekonomilerin yalnızca 'çalışmak'la, seçici ve ayrık olarak 'kendisi' dışına – genel ekonomi evrenine – geçebileceği temellendirilir ve eş zamanlı olarak bunlar indirgenemez 'dışsallık' sınırında olduklarını reddetmektedirler." William Pawlett; *Georges Bataille The sacred and society*; Routledge, NY, 2016, p. 89.

belirsiz ve bilinmez olanı, yasalarla sınırlanmış ve keskin biçimde belirlenmiş olanın düzleminde ortaya çıkarmaktadır. Bataille için,

Kutsal olan 'lanetli pay'ın, kurban harcamanın, lüks ve ölümün mükemmel alanıdır; sözde uygun biçimde ekonomiye dair bütün aksiyonları yalanlayan "genel" ekonominin evrenidir bu (bu ekonomi, genel hale gelirken, kendi sınırlarını ortadan kaldırmakta ve gerçekten geleneksel ekonomiyi ifade eden politik ekonominin ötesine geçmektedir...) Bu aynı zamanda bilinmeyen alanıdır.²⁹

Genel ekonomi Bataille'in ifadesiyle aslında yaşam coşkusunun kendisini ortaya koymaktadır. Çalışmayla ve üretimle gelen yabancılaşma ve rutinin yıkıma uğradığı noktada, boş zamanla ve aylıklıkla çakışan, çekici ve tiksindirici güçlerin de etkinleştiği bir açıda kendisini göstermektedir. Yaşam coşkusunun ortaya çıktığı harcama, savurganlık ya da harcamanın alanı tabuları ihlal etmektedir. Bu bazen edebiyat ve şiir gibi çekici ve tiksindirici güçleri açığa çıkararak tabuları zorlayan ve yoğunlukla onlarda kırılma yaratan alanlarda açığa çıkmakta ve yoğunlukla da aldırış etmemeye dayanan çocuksuluk, arzunun üst seviyede olduğu ve toplum giysilerinden arınılarak çıplaklığın nitelendirildiği erotizm momentleri ve ölümle bağdaştırılan ritüelistik kurban yaklaşımlarında görülmektedir.³⁰ Ki bu noktada özellikle vurgulanması gereken tüketim anı ya da israf şölenlerinde karşılıklı olarak alınıp verilenlerle ortaya koyulanın, kendinden verme olması ve bu noktada aslında bir kurban durumunun ortaya çıkması, aynı zamanda üstünlük savaşının çocuksu bir aldırış etmemeye dayanarak ölçsüz bir harcama mekanizmasının açıkça kendini göstermesidir. Bu artık kendisini lüks olarak sunmaktadır ve aslında bunun temelinde yatan da ölümden başka bir şey değildir. Harcama ya da aşırılığın lüksü yitirme durumu gözetildiğinde ölümün ya da ölümle bağdaştırılan kutsalın alanındadır.

Bir türün diğer türler tarafından yenmesi lüksün en basit göstergesidir... Bu anlamda, vahşi canavar zirvede yer almaktadır: yağmacıları sürekli olarak yağmalaması engin bir enerji israfının temsilidir... Yemek ölüm getirmektedir, ancak bu kazara

²⁹ *When Bataille Attacked the Metaphysical Principle of Economy*; trans. Stuart Kendall; Scapegoat, 2013, p. 45.

³⁰ "Gider, Bataille'a göre, kutsalın dünyasına dalmaktadır, bu Bataille'in hem en yüksek hem de en alçak olanı içerdiğini ifade ettiği bir kategoridir: kutsal tabu olan her şeydir. Gider, ister ritüelle ister çocuksulukla olsun, kutsal içine dalmakla her zaman ihlalde bulunur, ki bu Batailleci anlamda olumlu bir terimdir. İhlal bir başka deyişle, çalışma olmaksızın olumsuzlamaya bırakılmış bir kaynaktır." Georges Bataille; *Lettre a X, chargé d'un cours sur Hegel... Paris 6 December 1937*; trans. Nicola Fisher; Manchester University Press, *Common Sense*, no. 3, 1985, p. 47.

olmaktadır. Bütün makul lüksler içinde, ölüm, kötü ve amansız formu içinde, şüphesiz ki en masraflı olanıdır. Hayvan bedeninin kırılğanlığı, karmaşıklığı zaten sahip olduğu lüks niteliği içinde açığa çıkmaktadır, ancak bu kırılğanlık ve lüks ölümde doruğa ulaşmaktadır. Bir ağacın gövdesi ve dallarının göğe uzanması gibi aşama aşama üst üste binen parçalar ışığa doğru yeşillenmektedir, ölüm ise zamanın geçitleriyle nesilden nesle aktarılmaktadır.³¹

Böylelikle her nesil, aynı yaşam ve ölüm dengesi içinde, kendini tekrarlayan yasa ve ihlal sistemini deneyimlemektedir. Bu profan buradalık ve kutsal olanın burada olup görünmez olmasıyla alakalıdır. Toplum içinde yaşayan ve kısıtlı ekonomi düzleminde çalışmak ve üretmekle kendisini tanımlayan insan, kırılma anları olarak ifade edebileceğimiz kurban, erotizm ve aşırılıkların ortaya çıktığı her türden tüketim/harcama anlarında; kendisini onlarla bir bütün olarak tanımladığı ve sınırlarla belirlendiği tabuları aşmaktadır. Böylelikle ortaya çıkan aslında her an burada olan, ancak kendisini buradalık içinde göstermeyen bir eşik durumudur. Bu eşik Derrida'nın *différance*³² dediği şeyden çok da uzak değildir. Derrida'ya göre,

Différance, bir biçimde adlandırılmak, seslendirilmek zorunda kalınan sessiz işleyişin adı olarak *différance*, Derrida için, sergilenemeyen, gösterilemeyen bir devinimdir. *Differance*'ın sergilenememesinin temel nedeni öncelikle onun bir burada olan, şimdide olan, mevcut olan duruma karşılık gel(e)memesidir; çünkü gösterilebilir olan gösterildiği anda burada olduğu varsayılandır. Oysa *différance* tam da burada olamayışın, gösterilemeyişin olanağı olarak düşünülmektedir. *Différance* "her türlü sergilemede gözden yitmenin kendisi olarak sergilenecektir. Gözükmeyi gözden yitme olarak göze alacaktır."³³

³¹ *The Bataille Reader*; edit. Fred Botting and Scott Wilson; Blackwell, Oxford, 1997, p. 193.

³² *Differance* Fransızca *differer* sözcüğüne dayanan bir kelime oyunudur, ki bu hem farklılık hem de erteleme anlamlarını taşımaktadır. Derrida *differance* kelimesindeki 'e' harfini 'a' ile değiştirerek *differance* kelimesine ulaşır; her iki kelime de aynı sesle ifade edilmektedir. *Differance* eş zamanlı olarak (1) (kendilerini belirleyen şeyler olarak) birbirlerinden ayrılan şeyler arasındaki karşıt hiyerarşiyi bildiren bir terimdir; (2) her bir terim hiyerarşi içinde diğerini erteler (bunun anlamı birinin diğerini beklemek zorunda kalmasıdır), ve (3) hiyerarşik düzende her bir terim diğerine erteleme getirir (bu da her bir varolanın temel olarak diğerine bağımlı olmasından kaynaklanmaktadır). Jack M. Balkin; *Deconstructive Practice and Legal Theory*, Faculty Scholarship Series; Paper 291, 1987, pp. 10-11.

³³ Jacques Derrida; *Différance*; *Toplumbilim Dergisi:Derrida Özel sayısı*; Çeviren: Önay Sözer, s.49-61, İstanbul, 1999, s. 50.

Différance'la ortaya çıkan bu bilinmezlikle uğraşma işi Derrida için yapıbozum olarak kendini göstermektedir. Yapıbozum aslında Bataille'in festival ya da karnaval haliyle ortaya koyduğu anla benzerdir. Ancak bu benzerlik Derrida'nın yapıbozumla ortaya koyduğu kaotik yapıya gitmemektedir. Bataille'in kutsalı kaotik değildir, temsili bir kaostur ve yasanın-dışında olanlarla sınırlanmıştır. Buradaki benzerlik ihlal ve yapıbozum eyleminin kaotik bir yıkım hali doğurmasıdır ki, Bataille'da bu durum anlık olarak gerçekleşmektedir ve bu nedenle imkansızla vurgu yapmaktadır. İhlalde toplumsal yasa ya da söylem mevcut değildir. O anda kendisini sergileyen edim bir bilinmezin uzantısıdır. Öngörülemezliği ve belli bir düzene oturtulamaması onu hem imkansız hem de kendiliğinden kılmaktadır. Timothy Clark'ın vurguladığı gibi: "Yapıbozum öngörülemediği ve düzenlenemediğinden aslında imkansızdır, daha kesin bir ifadeyle olanaklı ya da hesaplanabilir olanın evrenine denk düşmemektedir."³⁴ Bataille da kutsalla yaşanan deneyimi imkansızla bağdaştırmakta ve onu anlık olarak temas edilebilir olan bir düzleme yerleştirmektedir. "Yapıbozum ahlaki belirlenimleri bir kenara atmamız için değil, sorgulama dahiline aldığımız baskın yasal kavramsallaştırmaların zorunluluklarıyla arka planda baskıladığımız insan yaşamının farklı açılarını hatırlamamız için bir çağrıdır."³⁵ Aynı Bataille düşüncesinde görüldüğü gibi Derrida'da da görülen durum sorgulamaya ve sınırların ihlaline dayanan bir yaklaşımdır. Bataille'da toplumun artıklarına ve aşırılıklarına dayanan ve imkansız olan kutsal, bu noktada imkansız olanın anlık olarak temas edilen mevcudiyeti olarak *différance*'a geçiş yapmaktadır. İki şey arasındaki hiyerarşik farkı belirtmesi göz önüne alındığında, Derrida'nın *différance*'ının aslında Bataille'in tabusu olduğu düşünülebilir. İki alanı birbirine karıştırmaya da tam olarak kavranması imkansız olanın temsili olarak tabu hem bir ayrıklık hem de bir geçişlilik alanı sunmaktadır. Burada da dekonstrüktif eylem ihlal eyleminin karşılığı olarak bizleri eşik deneyimine götüren bir patika yapılandırmaktadır.

Yapıbozum ikili yapı içerisinde incelenen karşıtlıklar dahilindeki hiyerarşik ayrımların ortadan kaldırılmasıyla işe koyulmaktadır. Kavramlar tersyüz edilmekte ve birbirlerine olan üstünlükleri normalleştirilmektedir. Böylelikle karşımıza androjen ve kararsız bir yapı çıkmaktadır. Üzerinde durmak istediğimiz eşik deneyiminin bulunduğu konum böylelikle sunulmaktadır. Çünkü eşik deneyimi olarak ortaya koymaya çalıştığımız şey

³⁴ Timothy Clark; *Derrida, Heidegger, Blanchot: Sources of Derrida's Notion and Practice of Literature*; Cambridge: Cambridge University Press, 1992, p. 190.

³⁵ Jack M. Balkin; *Deconstructive Practice and Legal Theory; Faculty Scholarship Series*, Paper 291, 1987, p.24.

iki alan arasında -kadın/erkek, anarşi/düzen, profan/kutsal, yasa/yasasızlık- ortaya çıkan ayrımlar dahilinde, hem bu ayrımları içeren hem de eş zamanlı olarak bunların dışında kalan yeni bir karakterizasyon ortaya koymaktır. Yapıbozumla ortaya konan nötrleştirme işlemi ile eşik deneyimi içinde yer alan birey süreklilik eylemini korumaktadır. Böylelikle sürekli kılınan anlam arayışı, ya da anlamlandırma çabası sonu gelmeyen bir süreç olarak karşıtlıkların hüküm sürdüğü alanları ihlal etmekte, hem içeride hem dışarıda olan bir konumu korur hale gelmektedir. Yine de Batailleci görüşe yaklaştığımız yapıbozumun tam anlamıyla toplumsal yasayı yıkan bir hareket olduğu düşünülmemelidir. Yalnızca farklı olan yönler incelenerek iki karşıtı aynı noktada birleştiren bir yeniden üretme ve yorumlama hareketidir. Aydınalp'in söylemleri noktasında;

Yapıbozum buna karşın bir nihilist teori, bir yok ediş değil, bir yeniden üretme, yazıyı yeniden okuma olayıdır. Bu olay yapının hareketini gözler önüne serer ve yapının yapısallığı, kendisini yapının (ayırım ve iz ile birlikte) bir anlam oyununa bırakır. Bu oyunun ne bir kökeni ne de bir sonu vardır. Bu oyun kendisini bir yapı sökülme hareketi ile sürekli olarak yineler. Bu hareket anlamın oynak bir zeminde sürekli olarak ertelenmesi ve kendisini silmesi ile betimlenir.^{36 37}

Yasa kavramı, insan yapımı düzenlemeler ve insan doğası arasındaki ayrılıkların ve çatışmaların bir temsilidir. Bu anlamda aslında yasanın yapıbozumu bizim ortaya koyduğumuz eşik yaklaşımını açık biçimde gösterebilecek niteliktedir. Derridacı bakışla, yasa adaletin belirleyicisi değildir ve adalet zaten her an kendisini değiştirmekte ve dönüştürmektedir.³⁸ Bu anlamda yasanın sınırlaması zaten anlamını yitirmektedir. Antik dönemlerde söze dayanan (logos) yaklaşımdan yasanın çıkarsanması ve zamanla bu tekil sözel yasanın yazılı yasaya dönüşmesinde olduğu gibi artık söz ve yazı, yasa ve arzu arasında ortaya çıkan bir karşıtlık vardır. Bu anlamda yasanın yapıbozumu yasayı yeniden okumak ve yorumlamak olmaktadır ki Derridacı adalet kavramının yasayla olan karşıt ilişkisi burada kendisini göstermektedir. Böylelikle yasanın içerisinde öznel

---

³⁶ Bu alıntıda yapı sökülme olarak belirtilen kavram yapıbozum, ayırım olarak ele alınan ise *différance*'tir. Metnin içinde bu kavramların oldukları halleriyle bırakılmasının anlaşılabilirlik açısından daha kolay olacağı düşünülmüştür, bu nedenle alıntı dahilinde ortaya konan kavram çevirilerinin karşılıklarının açıklanması yerinde görülmüştür.

³⁷ Esra Başak Aydınalp; *Jacques Derrida'da Yazı ve Anlam Oyunu*; SEFAD, 38, 2017, s. 159.

³⁸ Derrida, "Yasanın Gücü: Otoritenin Mistik Temeli", çev. Zeynep Direk, *Şiddetin Eleştirisi Üzerine, Metis*, İstanbul, 2010, s. 73.

yorumları kapsayan boşluklar açılmaktadır. Oysa yazılı yasanın en baştaki amacı kuralların sözler gibi uçup gitmemesi ve her okuyanın yasayı aynı biçimde anlamasıdır. Yine de yasayı koyan da bir bireydir ve aslında her yasa kendi kökeninde kişisel bir problematiğin sunumu haline gelmektedir. Bu yasanın kesinliği üzerine ortaya konan şüpheleri bir kez daha güçlendirmektedir. Çünkü “yasanın buyrukları yalnızca yazıda (*en grammasi tethenta*) ortaya koyulabilirler. Yasa koyuş yazılıdır (*La nomothesie est engrammatique*). Yasa koyucu, bir yazardır.”³⁹ Tam da bu nedenle yasanın okunması, yorumlanması ve boşluklar açılması gerekli bir hal almakta ve böylelikle eşik deneyimi güdülenmektedir. Bu bir anarşi hareketi ya da yasayı tümüyle ortadan kaldırmaya yönelik bir eylem değil kurban törenlerinde görüldüğü gibi, toplumsal anlamda yenilenmeler ve yeni yorumlamalara kaynak sağlamaktadır. Birinin ölümü bir başkasının doğumudur ve bu yaşamı sürekli hale getiren temel etmendir. Bu noktada karşıtlıklar iç içe geçmekte; ihlalcı birey hem içeride hem dışarıda temsil edilmeye başlanmaktadır.

İhlal eden birey profan ve kutsal arasındaki eylem alanında dekonstrüktif hareketi gerçekleştirmektedir. “Yaptığı yatırımdan kâr eden *différance* ile saf ve kaybı olmayan bir mevcudiyeti mutlak yoklukla ve ölümlerle karıştırmak suretiyle kârı ıskalayan *différance* arasındaki ilişkidir bu.”⁴⁰ İhlalcı bireyler de aynı şekilde bu iki alan arasındaki izleri sürerken, kısıtlı ve genel ekonomi arasındaki geçişlilik ve temas halleri onları hem içeride-hem dışarıda olan konumlarıyla tanımlanır hale getirmekte ve böylelikle sonuca ermeyen bir süreç ve anlam arayışı söz konusu olmaktadır. Buradan da anlaşılacağı biçimde ihlal eden birey yasanın ne içinde ne dışında kalmaktadır. Sıradan bir yurttaş olmanın dışına çıksa da cezalandırılma hali söz konusu olduğunda yine yasanın içinden bunu almaktadır. Yasanın ihlali yurttaş olarak sahip olunan konumu ikircikli bir hale getirerek, ara bir konum oluşturmaktadır.

³⁹ Derrida; *Platon'un Eczanesi*; çev. Zeynep Direk; Pinhan, İstanbul, 2012, s. 67.

⁴⁰ Derrida, *Marges de la philosophie*, Les Éditions de Minuit, 1972, p. 19.

KAYNAKÇA

- Aydemir, M. (2007). *Images of Bliss Ejaculation, Masculinity and Bliss*, University of Minnesota Press.
- Aydınalp, E.B. (2017). *Jacques Derrida'da Yazı ve Anlam Oyunu*, SEFAD, 38.
- Balkin, J.M. (1987). Deconstructive Practice and Legal Theory, *Faculty Scholarship Series*, Paper 291.
- Bataille, G. -Strauss J., (1990), "Hegel, Death and Sacrifice", *Yale French Studies*, No. 78.
- Bataille, (1979). *The Psychological Structure of Facism*, trans. Carl R. Lovitt, *New German Critique*, No. 16.
- Bataille, (1985). Lettre a X, chargé d'un cours sur Hegel... *Paris* 6 December 1937, trans. Nicola Fisher, Manchester University Press, *Common Sense*, no. 3.
- Bataille, (1997), *Edebiyat ve Kötülük*, çev. Ayşegül Sönmezay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bataille, (2001). *Friendship*, trans. Hager Weslati, *Parallax*, vol. 7, no. 1.
- Bataille, (1993). *The Accursed Share*, Volume II & III, çev. Robert Hurley, Zone Books.
- Baudrillard, (2013). *When Bataille Attacked the Metaphysical Principle of Economy*, trans. Stuart Kendall, Scapegoat.
- Clark, T. (1992). *Derrida, Heidegger, Blanchot: Sources of Derrida's Notion and Practice of Literature*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Derrida, (1972). *Marges de la philosophie*, Les Éditions de Minuit.
- Derrida, (1978). *Writing and Difference*, trans. Alan Bass, Routledge.
- Derrida, (1995). *The Gift of Death*, trans. David Wills, The University Of Chicago Press.
- Derrida, (2010), "Yasanın Gücü: Otoritenin Mistik Temeli", çev. Zeynep Direk, *Şiddetin Eleştirisi Üzerine*, Metis, İstanbul.
- Derrida, (2012). *Platon'un Eczanesi*, çev. Zeynep Direk, Pinhan, İstanbul.
- Derrida, J. (1999). Différance, *Toplumbilim Dergisi: Derrida Özel sayısı*, Çeviren: Önay Sözer, s.49-61.
- Hegel After Derrida*, (2001). Edit. Stuart Barnett, Routledge.

BATAILLECI YASA VE GENEL EKONOMİDEN DERRIDACI YAPIBOZUMA
Özlem DERİN

Hegel, (1986). *Tinin Görüngübilimi*, çev. Aziz Yardımlı, İdea, İstanbul.

Krahn, R. (2011). Aufhebung and Negativity: A Hegelianism Without Transcendence, *Cosmos and History: The Journal of Natural and Social Philosophy*, vol. 7, no. 1.

Lefebvre, H. (2010). *Gündelik Hayatın Eleştirisi III Moderniteden Modernizme (Gündelik Hayatın Meta-Felsefesi)*, çev. Işık Ergüden, Sel, İstanbul.

Marks, K. (2011), *Kapital I*, çev. Mehmet Selik -Nail Satlıgan, Yordam, İstanbul.

Marks, K. (2018). *1844 El Yazmaları, El Yazmaları Ekonomi Politik ve Felsefe*, çev. Murat Belge, Birikim Kitapları, İstanbul.

Mauss, M. (2008). *The Gift. The form and reason for exchange in archaic societies*. Translated by W.D. Walls. London and New York: Routledge.

McLane, P. (2013). *Sovereignty without Mastery*, Societies, 3.

Pawlett, W. (2016). *Georges Bataille The sacred and society*, Routledge, NY.

Special Issue on Derrida and French Hegelianism, (2015). *The New Centennial Review*, Vol. 15.

The Bataille Reader, (1997). Edit. Fred Botting and Scott Wilson, Blackwell.

When Bataille Attacked the Metaphysical Principle of Economy, (2013).
Trans. Stuart Kendall, *Scapegoat*.